

Mülki şəhidlər

İlk dəfə mülki şəhidləri 20 Yanvar 1990-cı ildə gördük.

Nə əllərində silahları var idi, nə də döyüşərək həlak olmuşdular.

Aralarında:

- Qadınlar da vardı...
- Qocalar və uşaqlar da...
- Ölkəmizdə yaşayan bir sıra millətin nümayəndələri də...
- Bütün dinlərə sitayiş edənlər birlikdə qətlə yetirilmişdilər...
- Azadlıq həyqətisi ilə küçəyə çıxanları da, təsadüfən yol keçənləri də, avtobusla evinə gedənləri də, pəncərədən baxanları da hədəfə çevirmişdilər.
- Bunu sovet ordusu etmişdi.
- Bunu "qızıl ordu" deyərək şoninə tərəfli sözlər söylədiyimiz olislahlilar etmişdilər.
- Bunu tərkibində çoxsaylı ermənilərin olduğu, bizə "qulaqburması vermək" üçün Moskvadan göndərilən "xilaskar ordu" muz etmişdi.

Qarabağa göz dikənlərə, onlara havadarlıq edənlərə etirazımızı açıq şəkildə bildirdiyimizə görə etmişdi.

Azadlıq eşiqinə düşərək bu istəyimizi açıq şəkildə bildirdiyimizə görə etmişdi.

Rəhbərsiz, arxasız, köməksiz qaldığımızı görə edə bilmişdi.

Bu cəzalandırma əməliyyatı zamanı əzildik, qırıldığımızı qanımıza qaltan olduq.

Amma qorxmadıq, sınımadıq, geri durmadıq.

Əksinə - bərkidik, cürətləndik, birleşdik, daha cəsarətli olduq.

Bütün bunlar Qarabağ müharibələrində karımıza gəldi!

Təəssüf ki, mülki şəhidlik təkcə 20 Yanvarla bitmədi!

I Qarabağ müharibəsi bizi qəflətən yaxaladı.

Əlbəttə, irəlincədən bildirdik ki, Ermənistan torpaqlarımıza göz dikib və tarixin sınaqlı, keçməyəli günlərində yenə "Qarabağ problemi"ni meydana ataraq istəklərini gerçəkləşdirməyə çalışacaqdır.

Bilirdik ki, başda Qorbaçov olmaqla SSRİ rəhbərliyi erməniləri müdafiə edir və silahlandırır.

Amma əl-qolu bağlı vəziyyətdə qalmışdıq.

Çünki həqiqi rəhbərimizdən - Ulu Öndər Heydər Əliyevdən ayrı düşmüşdük.

O dövrdə ölkəyə başlıq edən maymaq, qorxaq və xəyanətəkar rəhbərlər isə hadisələrin arxasınca sürünür, vəzifələrini qorumağa çalışırdılar.

Nəinki ordu quraraq torpaqların müdafiəsini təşkil etdilər, hətta əhalidəki ov tüfənglərini belə yığaraq xalqı düşmənin qarşısında əliyalın qoydular.

AXC-Müsavat cütliyünün küçələrdən yığıldığı insanlardan təşkil etdikləri "ordu" isə müdafiə qabiliyyətində deyildi!

Qudurmuş erməni yaraqlılarının azərbaycanlıların yaşayış məntəqələrinə hücumları, kəndləri güllə və "qrad" atəşinə tutmaları mülki əhali arasında ciddi tələfatla nəticələndi.

Evlərində, daldalandıqları yerlərdə, yol ilə getdikləri zaman düşmənin atəşi nəticəsində həlak olanlar, əslində, mülki şəhidlər idilər!

Paytaxtdan bölgələrə "kəç etmiş" mülki şəhidlər!

Azərbaycanın ilk dəfə dövlət müstəqilliyi qazandıqı dövrdə - 1918-ci ildə bolşevik-daşnak birləşmələrinin dinə sakinlərə divan tutduqlarını eşitmişdik.

Amma tarix kitablarından oxuyub öyrənə bilməmişdik.

Çünki on beş müttəfiq respublikadan yaradılan SSRİ-də daim "xalqlar dostluğu"ndan və "proletar beynəlmillətçiliyi"ndən bəhs olunurdu.

Tarixi həqiqətlər isə gizlədildi.

1941-1945-ci illər müharibəsindən sonra dünyaya gələnlər isə sovet quruluşunu hər sarıdan ideal hesab edirdilər.

Sovet təbiiyət və təbliğatı belə qurulmuşdu.

Təhsil üçün dərslər belə yazılmışdı.

Gündüklü həyat tərzimiz "dostluq və birlik" üzərində köklənmişdi.

Həç kim inanmazdı ki, müttəfiq respublikalardan biri digərinə hücum etsin, torpaq qoparmaq iddiasına düşsün, Moskva isə onu cəzalandırmasın.

Nəinki cəzalandırmasın, hətta müdafiə və kömək etsin.

Keçmiş DQMV-də "miatsum" hərəkəti, Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi tələbi ilə Xankəndidə mitinqlər başlayanda "sovet xalqlarının sarsılmaz ittifaqı"nın da, "millətlərin tarixi birliliyinin yeni for-

masını"nın mahiyyətini də, sovetin "həqiqət" və "adət"inin iç üzünü də yaxşı görür təndiq.

Amma gec idi, çox gec!

Ermənistan silahlandırılmış, "Qarabağ problemi" yenidən gündəmə gətirilərkə fitil alışıdırılmış, Azərbaycan ermənilərin təmsalında qırmızı imperiya qarşısında əliyalın qalmışdı.

Rəhbərsizlik, başsızlıq, siyasi korluq və fəhmsizlik isə bir yandı...

Qarabağda ermənilərlə qonşuluqda yaşayan azərbaycanlı əhalinin vəziyyəti daha ağır idi...

Bakıdakılar da, Moskvadakılar da "dostluq"dan, "qardaşlıq"dan dəm vurur, ermənilər isə öz işlərində idilər.

Yerli azərbaycanlıları zorla dədə-baba torpaqlarından qovaraq özlərinə "artsax" adında "yeni respublika" yaratmaq istəyini gerçəkləşdirirdilər.

Doğma kəndi, doğma yurdu və torpaqları erməni yaraqlılarında və "saqqallı"ndan qorumaq "vəzifəsi" əliyalın mülki əhalinin üzərinə düşmüşdü.

Ermənilər əsasən gecələr hücumlar edir, vahimə yaradır, əllərini keçən mal-qaranı oğurlayıb aparırdılar.

Kəndlərin cavan və igidləri ağsaqqalların məsləhəti ilə növbətçilik təşkil edir, gecələr səhərdə yatmayaraq tonqallar qalayaraq kəndi qəfil hücumlardan qoruyurdular.

"Müdafiə silahları" isə dəhrə, baltə və çəməqlər idi.

Bir daha təkrar edirik: ölkə rəhbərliyi əhalidəki ov tüfənglərini belə əllərindən almışdı.

Növbəti mülki şəhidlər kəndlərin müdafiəsi zamanı meydana gəldi.

Evinə, uşaqlarına, ana-bacılıarına, atalarını silahlı erməni quldurlarından qorumaq üçün igidlər sinələrini sipərə çevirmişdilər.

İlk mülki şəhidlər onların sırasında oldu!

Sonra kəndləri "qrad" qurğusu, top mərmiləri ilə atəşə tutmağa başladılar.

Yaşından, cinsindən asılı olmayaraq evinin içində öldürülən mülki şəhidlərin sayı artdı.

Bir qədər sonra milisin nəzdində yaradılan "xüsusi təyinatlılar" (XTPD) və onların hər sərhəd kəndinə göndərilən bir neçə nümayəndəsi (çox zaman həmin "xüsusi təyinatlılar" yerlərdən hərbdə xidmət etmiş cavanlar cəlb olunurdular) müdafiəni təmin edə bilmirdi.

Çünki ermənilər getdikcə azğınlaşıp, daha yaxşı və kütləvi şəkildə silahlandırılırdılar.

Növbəti mərhələ mülki əhalinin girov götürülməsi və müəyyən "haqq" əvəzinə geri qaytarılması ilə başladı.

Lakin erməni vandallığı burada da özünü göstərdi.

Girovların sayı artdıqca, onları dəyişdirmək baş tutmadıqca mülki əhalinin qətlə yetirilməsi və kütləvi məzarlıqlarda gizlədilməsi prosesi başlandı.

Ermənilər bu gün də 4 minə qədər girov götürülmüş və itkin düşmüş vətəndaşlarımız barədə həqiqi məlumatları bizdən gizlədirlər.

Ən çox mülki şəhidlər isə girovlar və əsirlər arasında olmuşdur!

Azərbaycan xalqının ən ağır, ən çətin və əziyyətli dövrlərindən biri kortəbii surətdə yaranan, sonra "çadır şəhərcikləri" adı ilə tarixə düşən kütləvi, "müvəqqəti" məskunlaşma yerlərində oldu.

"Çadır şəhərcikləri"ndə zillət və müsibətlər çəkərək dünyasını vaxtsız dəyişənlər çox oldu.

Lap çox!

Onların dəqiq sayı bilinmədi, ümumi statistikasi aparıldı...

Əllərində silah döyüşərək ölməyənlər də, belələri də mülki şəhidlər sayılırlar.

● Vətən həsrətilə öldülər!

● Hər cür şəraitə olan ev-əşiyini, həyə-tə-bacasını, normal yaşayışını zərərən tərək edərək çöllü-biyabandakı üçbucaq çadırlardan ibarət yeni "şəhər"lərdə yaşamaq məcburiyyətində qaldıqlarından, köməyə ümidlə-rini itirdiklərindən əvvəl mənən, sonra cismən öldülər!

● Qışda soyuqda, yayda qızmar günəş altında tab gətirə bilməyib xəstəlik taparaq öldülər!

● Xəstələnlər də dava-dərman almağa, normal qidalanmağa vəsaitləri olmadığına görə öldülər!

● İşsiz qalıb həftələrlə, aylarla iş tapmaq ümidilə gözü-böyüklərən hər gün çadır evindəki ailəsinin üstünə əliboş gəldiklərinə görə xəcalətlərdən öldülər!

● Qeyri-insani şəraitdə yaşadıklarına, çarəsiz qaldıklarına görə Allahdan ölüm diləyərək başlarını bu dünyadan götürüb getdilər!

Nə yaxşı ki Ulu Öndər Heydər Əliyev yenidən ölkə rəhbərliyinə qayıdaraq məchuri köçkünlərə sistemli dövlət yardımını təmin etdi!

Nə yaxşı ki beynəlxalq humanitar təşkilatlar müraciət edərək müsəlman ölkələrini köməyə çağırırdı!

Nə yaxşı ki cənab İlham Əliyev çadır şəhərciklərini yeni yaşayış kompleksləri ilə əvəz edərək insanları məşəqqətli həyatdan normal yaşayışa qaytardı.

Yoxsa mülki şəhidlərimizin sayı durmadan artacaqdı.

Kar-kor dünya Azərbaycan vətəndaşlarının bu halını görüb kömək əlini uzatmadı!

Demokratiyadan, insan haqlarından dəm vuranlar çadır şəhərciklərində ağır vəziyyətdə ömür sürməyə məhkum olunmuş Azərbaycan vətəndaşlarının hüquqlarını qorunmadı.

Kar-kor dünya erməni vəhşiliyini, erməni vandallığını görərək onu qınamadı, cilovlamadı.

Dünyanın "ən böyük və ən nüfuzlu" təşkilatı sayılan BMT özünün qəbul etdiyi 4 qətnaməni icra etmədi.

Münaqişənin sülh yolu ilə nizama salınması məqsədilə yaradılan ATƏT-in Minsk qrupu riyakarlıq, ikiüzlülük göstərərək "sülh danışıqları"ni uzadıqca uzatdı, işğal əbədləşdirməkdə ermənilərin köməksizinə çevrildi.

İkili standartlarla yaşayan dünya Azərbaycan xalqının bu fəlakətini görməzliyə, bilməzliyə vurdu, dünya erməniliyinin pul kisəsinə beynəlxalq hüquqdan, ədalətdən üstün tutdu.

Azərbaycanın çoxsaylı mülki şəhidlərinə vicdansız münasibət sərgiləndi!

Bu gün də mülki şəhidlərimiz var!

Onlar 30 il öncə girov götürülərək vəhşicəsinə qətlə yetirilən, kütləvi məzarlıqlarda necə gəldi basdırılan və yerləri gizli saxlanılan Azərbaycan vətəndaşlarıdır.

Onların azad edilmiş torpaqlarımızdakı kütləvi məzarlıqlardan tapılan nəşlərinin qalıqları sahiblərinə çatdırılır, hörmət və ehtiramla, dinimizin tələbləri ilə Vətən torpağına tapşırırlar.

Onlar həm də "ikinci dəfə" şəhid olanlardır.

Bir dəfə vəhşi ermənilər tərəfindən ələri-qolları bağlı şəkildə öldürülərək...

İkinci dəfə isə "yaşadıqları barədə" doğmalarının qəlbindəki "bəlkə də, salamat qaydacaq" ümidini qıran qaydadan dəfn edildiklərinə görə.

İstənilən hallarda bütün şəhidlərimizin qisası mürdar xislətli düşməndən artıqlaması ilə alındı!

Döyüş meydanında alındı, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin sərkərdəliyi ilə Azərbaycan Ordusu tərəfindən alındı!

Bəli, düşməne etdiklərinin əvəzi artıqlaması ilə qaytarıldı!

Bu gün güdrətli dövlətimiz, müdrik və uzaqqöhrən rəhbərimiz, güclü ordumuz var!

"Böyük qayıdışa dair Dövlət Proqramı" uğurla icra olunur, insanlarımız qorxu və tələş içərisində tərək etdikləri doğma yurd-yuvalarına sevinc və fərəhlə qayıdırlar.

Ancaq itkilərimizi, qəhrəman şəhid və qazilərimizi, mülki şəhidlərimizi də heç zaman unutmamalıyıq!

Unutmamalıyıq ki, mürdar xislətli, xain niyyətli qonşumuz var!

Unutmamalıyıq ki, dünya ikili standartlarla yaşayır, iki sifəti var və ədalət yox, öz maraqlarını müdafiə edir!

Bir yerdə və birlikdə olmalıyıq!

Daim güclü və hər xəyanəti dəf etməyə hazır olmalıyıq!

Bəxtiyar SADIQOV